

Galerie 3 (1978–1990)

door Daan van Driel

Op 17 november 1990 sloot Galerie 3, gelegen aan de Burgwal nabij de Botervatsteeg, met een tentoonstelling van Theo Kooijman, definitief haar deuren. ‘Het is er helaas toch van gekomen’, schreef Kees van Driel namens de Stichting Galerie 3 in een brief bestemd voor donateurs en belangstellenden: ‘Het bestuur heeft besloten om te stoppen met haar activiteiten. Vanaf augustus 1978 hebben we geprobeerd een breed publiek te bereiken



Galerie 3, Burgwal 96 in Kampen

met kunst van gehalte. Meer dan honderd exposities hebben we mogen organiseren. Met genoeg kijken we daarop terug.’

De tentoonstelling van Theo Kooijman was nummer 103 uit de reeks. Sommige van de bijna honderd kunstenaars die bij ons exposeerden, waren heel bekend, maar er waren ook beginnende kunstenaars bij, studierend of net klaar, vaak afkomstig van de in Kampen gevestigde kunstacademie. Een gemiddelde tentoonstelling trok een paar honderd bezoekers. Exposities van de kunstenaars Kees de Kort, Jan van Tongeren, vader Daan van Driel en, niet te vergeten, van Jopie Huisman, vormden daarop een uitzondering. Daar kwamen duizenden mensen op af.

In dit artikel wil ik aan de hand van een aantal momenten uit de galeriegeschiedenis en een beschrijving van verschillende exposanten een beeld schetsen van ruim twaalf jaar Galerie 3.

Geput kon worden uit een uitgebreid archief met brieven, knipsels en afbeeldingen dat wij gedrieën verzamelden. In een bijlage worden alle exposities chronologisch op een rij geplaatst.

Het begin: liefde voor de kunst

Anno 2007 heeft elke stad zijn expositie- en verkoopcentrum, elk dorp z'n galerie, en elk gehucht een kunstenaar met etalage. Dat was in de jaren zeventig wel anders. De meeste steden hadden een gemeentelijke expositieruimte, waar werk werd getoond, soms van kunstenaars met een meer dan regionale bekendheid, maar vaak waren het tentoonstellingen van plaatsgenoten. In Kampen had je wat de beeldende kunst betreft de Gemeentelijke Expositieruimte in de Koornmarktspoort en de plaatselijke kunstenaars waren verenigd in de schildersvereniging De Varfdeuze. In de Stadsgehoorzaal hingen met enige regelmaat kunstwerken die voor, na en in de pauze van een voorstelling bekeken konden worden. Er waren kunsthandels annex lijstenmakers. Maar wilde je hedendaagse kunst kopen dan moest je naar de grote stad. Galeriers waren vooral daar te vinden.

We waren met z'n drieën, mijn broers Kees en Jan en ik en we hadden al een tijdje het idee om een galerie in Kampen te beginnen. Een eigen ruimte hadden we al en we hielden van kunst. Doorslag gaf de komst van de kunstacademie, vlak bij ons om de hoek in de Van Heutszkazerne. Op 28 juli 1978 ging op Burgwal 96 de Amsterdamse vlag uit, een vlag met drie kruisjes. Onze galerie, Galerie 3, was een feit. Het moest het begin worden van een bredere kennismakingsmogelijkheid van het Kamper publiek met kunst.

De journalist Hans Wiersma schreef in het *Nieuw Kamper Dagblad* van 5 augustus van dat jaar: 'Sinds kort heeft Kampen een echte "Galerie", een plaats ter expositie en verkoop van werken van beeldende kunst. Galerie 3 is een toespeling op de naam Van Driel, maar geeft vooral aan dat het om drie broers Van Driel gaat, die het kunstbedrijf ondernemen. Dat is in de eerste plaats de volledige professional Jan en verder zijn beide broers Daan en Kees, die in het voetspoor van hun vader ook met zekere bekwaamheid de kunst beoefenen, maar in de eerste plaats de maatschappij als onderwijzer dienen. Ze namen het galerie-initiatief niet zozeer met de gedachte rijk te worden aan het voeren van een actieve kunstpolitiek. Er schuilt idealisme in hun onderneming, het publiek dichterbij de kunst te brengen.' Daar ging het ons om. Kees (1944), Jan (1950) en ikzelf (1949) waren opgegroeid in de Amsterdamse Rivierenbuurt. Thuis in de Bernissestraat was kunst iets wat bij het leven hoorde. Het huis hing vol met tekeningen en schilderijen van vader, tot in het trappenhuis en de keuken toe. Vader was tekenleraar en beeldend kunstenaar. Geboren in Axel in Zeeuws Vlaanderen had hij als klein kind al een passie voor tekenen. Zo vroeg we ons



Daan van Driel sr. (rechts) in gesprek met
Kamper journalist Teun Bleeker

kunnen herinneren gingen we aan de hand van vader naar het museum. Hij leerde ons kijken. Turend door zijn ooghaartjes en door het kokertje van zijn hand, liet hij ons Rembrandt zien en Vermeer, en in het Stedelijk Van Gogh, Klee, en Constant en hij vertelde daarover. Zo werd ons liefde voor de beeldende kunst bijgebracht.

Ikzelf woonde vanaf 1970 in Kampen en werd in 1973 onderwijzer op

school Noord aan de Wilhelminalaan. In 1975 kwam Kees met zijn gezin, na zeven jaar in Canada gewoond te hebben, min of meer toevallig naar Kampen. In eerste instantie zou hun verblijf in Kampen tijdelijk zijn, maar nadat Kees in 1976 collega bij mij op school werd en het pand Burgwal 96 kocht, was het niet meer dan logisch dat hij in Kampen bleef. De voormalige kerkzaal van het Apostolisch Genootschap op de benedenverdieping van het pand aan de Burgwal was tevens een mooie werkruimte voor broer Jan, die toen een klein atelier had in Amsterdam. Jan kon bovendien daarachter wonen in een klein huisje, het zogenaamde kosterhuisje. Ook Kees kon in het atelier aan het werk. In Canada had hij een Art-opleiding gevolgd aan de Universiteit van Victoria (BC) en zich daar gespecialiseerd in druktechnieken. Jan en Kees werkten min of meer professioneel, ik omdat ik het van huis uit gewend was. Met vader exposeerden we met z'n drieën in 1975 in de Kamper Stadsgehoorzaal.

Kunstacademie

Naast de twee Theologische Hogescholen was er in Kampen toen al een Sociale Academie. In 1978 startte de Christelijke Akademie voor Beeldend Kunstonderwijs (CABK) in het gebouw van de Van Heutszkazerne aan de Oudestraat. In 1979 kwam er een Academie voor Expressie door Woord en Gebaar bij, een school voor de journalistiek en een eerstegraads opleiding Tekenen, Handvaardigheid en Textiele Werkvormen, de zogenaamde Tehatex-opleiding. Kampen werd een echte studentenstad.

Vooral met het oog op die studenten en het naar ons idee wel wat erg bescheiden aanbod van beeldende kunst in Kampen, besloten we te beginnen met een galerie in de atelierruimte van Jan. Die was verhuisd naar het

pand ernaast. Daar had hij - op de voormalige schietzolder van schietvereniging Op de Korrel - een minstens even grote ruimte om te schilderen. Het vergroten van het aanbod van hedendaagse kunst in Kampen was altijd zinvol, maar leek ons nu, bij de oprichting van een academie voor beeldende kunst, belangrijk. En zo dachten anderen er kennelijk ook over. In het studentenblad *Nummer* van februari 1979 schreef (de theologe) Hermien Koen: 'Een half jaar geleden werd een leegte gevuld: er verscheen een Galerie aan de Burgwal. Een goede zaak, want een gemeente die een kunst-academie aantrekt moet toch een degelijk cultureel klimaat kunnen garanderen en de Koornmarktspoort alleen, mag in zo'n geval als ontoereikend worden beschouwd.'

Al waren de studenten en met name de kunstacademiestudenten belangrijke potentiële bezoekers van onze galerie, we wilden ook een expositieruimte zijn voor de gehele Kamper bevolking. In de buurtkrant van september 1978 voor de Kamper binnenstad, nodigden we de buurtbewoners dan ook nadrukkelijk uit om eens te komen kijken in onze galerie.

Rookmaaker

De eerste expositant in Galerie 3 was Pit van Loo. We kenden hem via de 'Zwiggelte Groep', een groep van kunstenaars die met enige regelmaat bij elkaar kwamen om over hun ideeën en hun werk te discussiëren op de boerderij van Jan van Loon in het Drentse Zwiggelte. De naam Zwiggelte Groep werd eigenlijk pas gebruikt toen deze kunstenaars een reizende tentoonstelling hadden in de Verenigde Staten in 1982/ 1983 onder de titel *Reality Revisited*, georganiseerd door Hans van Seventer. Het bindende element van de groep was hun christelijke levensovertuiging. Zij hadden elkaar ontmoet door het werk van dr. H.R. Rookmaaker, hoogleraar kunstgeschiedenis aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Met een uitspraak als 'Kunst behoeft geen rechtvaardiging', stimuleerde hij kunstenaars om gewoon kunst te maken. Rookmaakers ideeën over de relatie tussen kunst en levensbeschouwing - 'kunst spreekt vanzelf, maar is niet neutraal' - was de rode draad voor de Zwiggelte groep.

Mijn broers en ik kenden Rookmaaker uit Amsterdam. Hij was lid van dezelfde (vrijgemaakt) gereformeerde kerk als wij. In de jaren vijftig richtte hij samen met onze vader een kunstkring op en werden er culturele avonden belegd voor de eigen kerkelijke gemeente. Rookmaaker was in de jaren vijftig kunstrecensent voor het dagblad *Trouw*, had een aantal jaren een jazzprogramma voor de radio en werd bekend door boeken als *Kunst en*



Hans van Seventer (staande) opent de tentoonstelling van Jan van Loon, 2 september 1978.

Amusement en Modern Art and the Death of a Culture. Ook was hij één van de oprichters van het CCS, het Christelijk Cultureel Studiecentrum, dat zich ten doel stelde de kunstzinnige en culturele vorming in de meest uitgebreide zin te bevorderen. Daarbij had het vooral het eigen protestants-christelijke volksdeel op het oog, dat volgens de mensen van het CCS nauwelijks met kunst bezig was. Het CCS stond ook aan de wieg van het Christelijk Hoger Onderwijs in Kampen, met name van de Kunstacademie en de Academie voor Expressie door Woord en Gebaar. Op het moment dat drs. K. de Jong Ozn. het voorzitterschap van het CCS in 1975 inruilde voor de functie van staatssecretaris van Onderwijs, kon

ook daadwerkelijk het onderwijs waar het CCS zich sterk voor had gemaakt gerealiseerd worden en het was vooral aan de Kamper burgemeester drs. S. van Tuinen en het gemeenteraadslid W.C. Veenendaal (hoofd bureau van de Theologische Hogeschool aan de Koornmarkt) te danken dat men voor de stad Kampen koos. Rookmaaker zelf maakte de start van de kunstacademie niet mee. Hij stierf in 1977 op 55-jarige leeftijd.

Pit van Loo

Pit van Loo vroegen we dus voor onze eerste expositie. Hij had zijn hele leven geschilderd en geëxposeerd, maar het tekenen en schilderen maakte maar een klein deel van zijn leven uit. Hij had een architectenbureau in Groningen en was in die stad in de jaren 1946-1958 wethouder. Hij leerde Groninger kunstenaars - van de bekende kunstenaarsvereniging De Ploeg - kennen en hij werkte in de jaren 1954-1959 inspirerend samen met de bekende Ploegschilder Jan Wiegers. In 1970, bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd, gaf hij zijn architectenbureau op en besloot zich volledig met de schilderkunst bezig te houden. Pit woonde op een bovenhuis in Haren dat vol met kunst stond. Je kon er nauwelijks lopen op de smalle paadjes tus-

sen de kunstwerken. Hij had een enorme collectie van meer dan 800 schilderijen, beelden, tekeningen en grafiek van de Groningers: Wiegers, Dijkstra, Altink en Alkema, maar ook van Lucebert, Metten Koornstra, Appel, Corneille en vele anderen. En daar kwamen zijn eigen schilderijen bij, schilderijen van soms wel twee meter breed.

Pit liet op onze openingstentoonstelling foto-realistische schilderijen zien: weidse, nauwkeurig geschilderde landschappen, in heldere kleuren, zonder weglating van onvermijdelijke verkeersborden.

In 1985 op de 64ste tentoonstelling van de galerie hing Pit van Loo nog eens bij ons. Nu met een beperkt aantal doeken, samen met een vijftal andere leden van de Zwiggelte Groep: Jan van Loon, Rein Pol, Henk Helmantel, Jan van der Scheer en Jan Zwaan. Een aantal van hen had al eens een solotentoonstelling in onze galerie, zoals Jan van der Scheer, Jan van Loon en Rein Pol. Van Loon was na Pit van Loo onze tweede exposant en ook later exposeerde hij nog in de galerie: in april 1981 en in maart 1983 met respectievelijk de beeldhouwers Jan van den Bos en oud-Kampenaar Jan Asjes van Dijk.

Op zoek naar kunstenaars

Het vinden van kunstenaars die bij ons wilden exposeren was meestal niet zo moeilijk. We voerden een actief expositiebeleid. We gingen zelf op zoek. We bezochten tentoonstellingen, zagen werk dat we graag in onze eigen galerie wilden hebben, kregen contacten met kunstenaars die naar aanleiding van een tentoonstelling de galerie bezochten en die we na een atelierbezoek al dan niet uitnodigden om te komen exposeren. Soms kregen we verzoeken om bij ons te mogen exposeren. Maar we konden dat meestal afdoen met een vriendelijk briefje. Een enkele keer kwam iemand langs met een hele handel schilderijen. Die werden dan uitgesteld langs de wanden van onze expositieruimte. En dan bleef het vaak een tijdje stil. 'En wat vindt u er van?' vroeg zo iemand dan. Het was niet altijd eenvoudig om te zeggen wat we van dat werk vonden.

In de regel lieten we werk zien van hedendaagse kunstenaars uit Nederland. Soms hadden we werk van een al overleden kunstenaar als Henk Krijger, of de bekende illustrator Bert Bouman. Ook van Henri Pieck, met aangrijpend werk uit de concentratiekampen, een tentoonstelling in 1990 die werd geopend door de Kampenaar Ab van Dijk, die zelf in Büchenwald had gezeten. Een enkele keer hadden we een tentoonstelling van een buitenlander, zoals van de Amerikaan Ed Kellog, die zijn grafiek exposeerde

samen met beelden van Niclaa Griffioen, en van de Canadees Sabelis en van Hamza Inanc van Turkse afkomst.

We beperkten ons als galerie niet tot één stijl, één stroming of een bepaald soort werk. Het leek ons in de situatie van Kampen - we waren toen we begonnen de enige particuliere galerie - het beste een zo breed mogelijk beeld te bieden. Dat betekende niet dat we niet onze eigen smaak of voorkeur hadden. We keken vooral naar de kwaliteit van het werk. Was het goed gemaakt, konden we ons vinden in de bedoeling van de maker? Dat waren vragen die we ons zelf stelden. We selecteerden dus wel degelijk. Wij kozen voor kunstenaars.

Rein Pol

Zo kozen we ook voor de realist Rein Pol, die in maart 1980 bij ons exposeerde. Van de tentoonstellingen die we hebben gehad, zijn er enkele die ik zo opnieuw zou kunnen inrichten. De tentoonstelling van Rein Pol is er zo een. Hoewel hij al een bekend kunstenaar was en veel werk verkocht, was dit zijn eerste solotentoonstelling! Wim Meijer, kunstrecensent van het *Nederlands Dagblad* maakte ons attent op zijn werk. Hij opende ook de tentoonstelling en sloot zijn openingstoespraak af met de woorden:

‘Het werk van Rein Pol is het bezin- gen van de werkelijkheid als een geschenk dat geaccepteerd wil worden.’

Wim van der Beek schreef in de *Zwolse Courant* van 28 maart 1980 naar aanleiding van de tentoonstel- ling: ‘Na een periode waarin de neus werd opgehaald voor beeldende kun- stenaars met een open oog voor het realisme, keerden steeds meer schil- ders, beeldhouwers en grafici (zij het aanvankelijk schoorvoetend) defini- tief terug naar de realiteit, vooral omdat zij begrepen dat de mogelijk- heden op non-figuratief gebied nage- noeg alle ontdekt en uitgewerkt waren en dat nog verdere vervreem-



REIN POL

toont van 8 maart t/m 5 april 1980 olieverfschilderijen
in galerie 3
de expositie zal worden geopend door willem l. meijer op
zaterdag 8 maart om 15 uur
muzikale medewerking vertonen jacques bolhuis en
wil van eekeren.

GALERIE 3 burgwal 96, kampen, tel. 05202-19243
geopend op maandag 10-12 u., woensdag t/m zaterdag 14-18 u., woensdag 10-11 u.

Affiche tentoonstelling Rein Pol

ding van de realiteit wel eens tot dubieuze en onbegrijpelijke (om nog maar niet te spreken van huichelachtige) uitgangspunten zou kunnen leiden.'

Sfeer

Toen Galerie 3 er in november 1990 mee ophield werden verschillende kunstenaars die in de loop van de jaren in onze galerie exposeerden in het *Nieuw Kamper Dagblad* van 11 november door journalist Fred Lubbers gevraagd wat ze van die sluiting vonden. 'Jammer dat ze er mee ophouden', zei Rein Pol. 'Het pand aan de Burgwal was een fijne ruimte, waar mijn werk goed tot z'n recht kwam. Galerie 3 was een verademing tussen alle commerciële galerieën, die er zijn. De Galerie werd geleid door fijne mensen die niet op de commerciële toer waren, maar gewoon kwaliteit wilden laten zien.' Ook Libbe Venema werd gevraagd en hij zei: 'Het klimaat was uitstekend, de sfeer straalde altijd warmte uit. Alleen, zo'n idealistische zaak is moeilijk vol te houden. Veel mensen weten niet wat het kost om een expositie te organiseren. Maar het is jammer dat het voorbij is. Galerie 3 was een ontmoetingsplaats.'

Libbe Venema

Libbe Venema exposeerde drie keer in onze galerie. Hij kwam uit Groningen en was wat zijn werk betreft duidelijk geïnspireerd door De Ploeg. Hij



Libbe Venema, "stillven" 1989
Olieverf. (40x50 cm)

woonde met vrouw en acht kinderen in Leusden en was daar hoofd van een school. Hij was dus onderwijzer èn kunstenaar. Dat maakte ons in eerste instantie een beetje achterdochtig. Kees en ik stonden immers zelf voor de klas en deden ook wel eens wat aan 'kunst', maar toen we bij hem thuiskwamen om zijn werk te bekijken, begrepen we dat hij zowel kunstenaar als onderwijzer was, in hart en nieren.

De eerste expositie van Libbe werd geopend door professor H.J. Schilder. We kenden Libbe van horen zeggen èn van een interview dat hij samen met zijn vriend en collega kunstenaar Thijs Buit en professor H.J.

Schilder had in het *Nederlands Dagblad* van 24 april 1971 onder de veelzeggende titel 'Sprekende Schilders'. Professor Schilder was een fan van beide schilders. Thijs Buit maakte later een portret van hem. Libbe en Thijs waren beiden lid van de vrijgemaakte kerk en als kunstenaar controversieel, in ieder geval bij een behoorlijk deel van het vrijgemaakte volk. In het vierde nummer van de derde jaargang van het blad *Radix*, schreef tekendocent J.M. de Jong uit Rotterdam misprijzend: 'Libbe Venema's werk hoort formeel thuis in de moderne traditie. Veel schilderijen zijn verregaand abstraherend of zelfs geheel non-figuratief. We zien allerlei vormen en kleuren, zonder dat we iets herkennen uit onze visuele werkelijkheid.' Op de vraag in het al genoemde interview, of de mensen niet een beetje gelijk hebben die zeggen: 'Die schilderijen van jou, dat is toch gewoon chaos', antwoordde Libbe: 'Die mensen zien het gewoon niet. Een kind uit Amsterdam overziet het verkeer. Als een kind uit de polder in Amsterdam komt dan weet het niet waar een auto rijdt, want overal zijn auto's. Wij kunnen niet verwachten, dat mensen zomaar ons werk begrijpen en accepteren. Dat heeft tijd nodig. Wat wij wel heel graag willen is dat mensen er moeite voor doen. Dat ze komen kijken.' De gelegenheid om naar werk van Libbe Venema te komen kijken, kregen de mensen in de jaren van het bestaan van Galerie 3 volop.

Libbe Venema stierf in 1994. Zijn vrouw heeft na zijn dood een aantal jaren in Kampen gewoond en runde in de voormalige woning van de Kamper kunstenaar Kees Kieft bij de Koornmarktspoort en korte tijd in een ruimte in de Geerstraat een galerie met werk van haar man.

Thijs Buit

Thijs Buit werd geboren in Hattem, volgde een opleiding aan de Rijksakademie in Amsterdam, keerde terug naar zijn geboorteplaats, woonde daar in het zogenaamde 'Voermanhuis', en verhuisde later met zijn gezin naar het Overijsselse Rheeze.

Buit exposeerde in 1979 en in 1988 in Galerie 3. De tentoonstelling in 1988 werd geopend door zijn vriend in de kunst Libbe Venema. 'Een schilderij van Thijs Buit moet je zien, moet je ervaren. Een goed schilderij is geen leeg plaatje, maar ook geen bidprentje', zei hij in zijn openingstoespraak. 'Het werk van Thijs Buit moet je vaker zien, nog eens en nog eens. Je moet er eigen mee worden, dan ga je zijn werk verstaan. Schilderen is een voortdurende worsteling om zichtbaar te maken wat je innerlijk beweegt. Elk schilderij is een nieuw bewijs voor de groei van buiten naar binnen.' Thijs



Thijs Buit, "nieuw landschap" 1988. Acryl op papier. (56x72 cm)

Buit zelf zei: 'Mijn schilderijen die ik vroeger de titel "Landschap" meegaf, noem ik nu "Nieuw Landschap". Het wezenlijke in mijn huidige werk zijn elementen, zoals wolk, driehoek, halve maan, doos, soms opeens een spoorlijn, samengevoegd tot een nieuw landschap.' Op de tentoonstelling hing ook het eerder genoemde portret dat Thijs Buit van professor Schilder maakte.

Stichting Galerie 3

In april 1979 werd onze galerie een stichting. We kwamen er al heel gauw achter dat voor een particulier initiatief als het onze meer nodig was dan alleen enthousiasme. Om de galerie niet een vroege dood te laten sterven, besloten we er een stichting van te maken. Vader had de eervolle taak, tenminste zo zag hij dat zelf, om op 4 april 1979 de stichtingsakte bij notaris mr. Piet Pel aan de IJsselkade te tekenen. In de statuten was de volgende doelstelling opgenomen: 'De stichting heeft ten doel de interesse van de regionale bevolking m.b.t. uitingen van de moderne cultuur, in het bijzon-



Tentoonstelling Bert Bouman, januari 1985. V.l.n.r. Henk van Dijk, Daan van Driel, Fred Ottersberg en Kees van Driel

der op het terrein van de beeldende kunst, te verdiepen. Het tracht haar doel te verwezenlijken door het exposeren van werk van hedendaagse kunstenaars en het stimuleren van de discussie over de relatie kunst en levensbeschouwing.’ Ten aanzien van dit laatste, probeerden we, ook met het oog op de Kamper academies, een steentje bij te dragen aan de bezinning op de vragen rondom kunst en levensbeschouwing. De academies in Kampen hadden tenslotte een christelijke signatuur. Wat betekende dat? Wat was er christelijk aan die academies? Was er zoiets als christelijke kunst? Waren er wel academies in Kampen gekomen als ze niet een christelijke achtergrond hadden? In een informatieblaadje van het CCS dat verscheen aan de vooravond van de start van de kunstacademie schreef men: ‘Een “christelijk” penseel of een “christelijk schildersdoek” als zodanig bestaat niet. Het christelijk element moet daarom met name gezocht worden in het klimaat dat op zo’n academie zal moeten heersen.’ Maar wat hield dat dan in? We organiseerden in de beginjaren van de galerie dan ook regelmatig discussieavonden met lezingen van onder andere kunstpublicist Willem Meijer, CABK-docent Marc de Klijn, kunsthistoricus Graham Birtwistle en kunstbemiddelaar Hans van Seventer. Daar kwamen heel wat mensen op af,

gemiddeld zo'n zestig tot tachtig per avond. Het leefde dus kennelijk. Naast diegenen die de financiën van de stichting beheerden, eerst Auke Fennema, daarna Fred Ottersberg, betrokken we onze bestuursleden onder meer van de kunstacademie en de theologische hogescholen. Studenten dus, die de galerie wat meer bekendheid konden geven in de studentenwereld. Jos Hermans van de kunstacademie, theologiestudent Ruud ter Beek en collega-onderwijzer Berry van der Haar waren mensen van het eerste uur, in de jaren daarna gevolgd door Linus van 't Foort, Folly Hemrica, Elso Venema, Harbert Booy, Monique van der Feer en Hanneke Boertien. Sommigen waren maar kort bestuurslid, anderen wat langer, maar door hun aanwezigheid binnen het bestuur was het mogelijk nog meer en andere contacten te leggen met kunstenaars. Daardoor ontstonden mooie tentoonstellingen, als die van Jopie Huisman, Gerard van der Weerd, Jan van Lokhorst, Arie Teeuwisse en Peter Durieux.

Als stichting schreven we mensen aan om ons financieel te ondersteunen en in korte tijd hadden we bijna driehonderd donateurs. Met een kleine subsidie van de Gemeente Kampen, de financiële bijdragen van de donateurs en de inkomsten uit verkoop van schilderijen, tekeningen en grafiek hadden we voldoende financiële basis om verder te kunnen.

Samenwerking met de kunstacademie

Vooraf ook door onze kunstacademiestudenten en dito bestuursleden was er in de beginjaren intensief contact met de academie. Al in oktober/november 1979 werd er een tentoonstelling van werk van studenten van het basisjaar gehouden in onze galerie. We lieten zien wat er al zoal gedaan werd op de academie. De tentoonstelling werd officieel geopend door de toenmalige directeur, de heer Dirk van Sliedregt, en bijna alle studenten van dat eerste jaar waren aanwezig.

In februari 1981 lieten dezelfde studenten opnieuw hun werk zien. Ze waren nu derdejaars en ze hadden duidelijk niet stil gezeten. Directeur Van Sliedregt benadrukte dat bij de beoordeling van het geëxposeerde werk vooral rekening moest worden gehouden met het feit dat de studenten nog bezig waren met het uitvoeren van opdrachten, waarbij ze nu een bepaald stadium bereikt hadden. Maar hij bleek wel heel trots te zijn op zijn studenten. 'Vooraf', zei hij, 'omdat bij de start nogal lacherig werd gedaan en schampere uitlatingen werden gehoord. Zo van "wat achteraan komende derderangs christenkunstenaars". Kortom men nam ons helemaal niet au sérieux. Het christelijke werd eigenlijk vaak verbonden met kneuterigheid.

Maar nu blijkt toch wel degelijk dat er niet alleen hoopvolle perspectieven zijn, maar ook uitstekende resultaten die een afdruk zijn van serieuze en talentvolle inzet. Laat ze allemaal maar komen kijken.'

Marc de Klijn, zelf ook docent, speelde met een pianotrio jazzmuziek als muzikale omlijsting. De tentoonstelling trok heel wat bezoekers. Studenten waren bij de tentoonstelling aanwezig om te vertellen over hun werk. Onze galerie werd een ontmoetingsplaats tussen (Kamper) publiek en (toekomstige) kunstenaars, zoals we dat graag zagen!

In januari 1984 hadden we als vervolg op de twee eerder gehouden tentoonstellingen (in 1979 en 1981) een tentoonstelling van de eerste lichte eind-examenkandidaten van de Academie. Gepke Bouma, Peter van Damme, Marius van Dokkum, Jan van 't Hoff, Lex Meijer en Bas Mazur toonden een keuze uit hun eindexamenwerk.

We bleven oud-studenten volgen. Verschillenden exposeerden bij ons. De eerste van hen was Jos Hermans in juni 1985. Hij was enkele jaren medewerker van Galerie 3 geweest en liet een serie gevoelige tekeningen zien. 'Beeldloze verbeelding en uitdrukkingsloze uitdrukking', noemde Jos zijn werk. Anderen, waaronder Gerlinde Habekotte, Irma Horstman, Henk Tichelaar, Dirk Jan Jonker en Jan Peter Muilwijk exposeerden ook bij ons.

Janpeter Muilwijk

Janpeter Muilwijk studeerde in 1984 af aan de academie in Kampen. Van 21 november tot 23 december 1987 had hij bij ons zijn eerste solo expositie. Vriend en oud-klasgenoot van de academie, Herman Harder, opende de tentoonstelling en wist te vertellen dat Janpeter Muilwijk zich in zekere zin verwant voelde met de gedachten van de Duitse Romanticus-dichter Rainer Maria Rilke. Deze hoopte dat eens de tegenstellingen tussen man en vrouw zullen worden opgeheven. 'De tuinen en de personen in het werk van Janpeter zijn als het ware een hedendaagse herschepping van de paradijsstuin als een "Hof van Heden". Een tuin waar de nog immer schuld-bewuste mens, gebukt gaat onder zijn seksualiteit. Met de afbeelding van seksloze figuren heeft de schilder een stukje van die tegenstelling weggenomen en gaan ze stapje voor stapje in de richting van de mens die Rilke schetst.'

Voor hij in Kampen de tentoonstelling van Janpeter Muilwijk bekeek, bezocht kunstrecensent Wim van der Beek eerst de grote tentoonstelling *Van schaamte ontbloot* in Rijksmuseum Twenthe (Enschede). Hij schreef in de *Zwolse Courant* van maandag 23 november 1987: 'Bijna lijnrecht tegenover



Janpeter Muilwijk, "man met hond" 1986
Olieverf op doek. (80x50 cm)

de prestigieuze presentatie in Enschede die uitpakt met grote namen als Breitner, Israëls, De Gheyn, Van Gogh en Willink staat de ingetogen presentatie van recente kunst van Janpeter Muilwijk. Hoe belangwekkend de tentoonstelling in Enschede ook mag zijn, het is even interessant om te zien wat er aan de bovenkant aan nieuwe uitingen op het gebied van het naaktportret bij komt. Zeker is dat Janpeter Muilwijk, hoe pril zijn talent ook is, in overmatige bescheidenheid en terughoudendheid iets toevoegt aan wat de beeldende kunst op dit gebied al heeft opgeleverd. Men moet de tentoonstelling in Enschede gezien hebben om in Kampen tot die verrassende ontdekking te kunnen komen.'

Niet alleen studenten en oud-studenten, ook docenten van de CABK lieten hun werk zien in onze galerie. De bekende illustrator Jaap Nieuwen-

huis toonde boekillustraties en ook vrij werk, de tentoonstelling van Joop Kruip was volgens de inleider, kunstacademiedirecteur Van Sliedregt, 'rustademend' en sloot goed aan bij de herfstige gevoelens van het jaargetijde waarin zijn werk in Galerie 3 te zien was. Marc de Klijn exposeerde in 1979, in 1984 en in 1988. De laatste tentoonstelling samen met beeldhouwster Britt Wikström. Beiden behoorden ook tot de reeds genoemde Zwiggelte Groep. Wij kenden Marc al uit Amsterdam, waar hij niet ver bij ons vandaan op de Kennedylaan woonde. Hij had grafiek gestudeerd in Bazel en was de zoon van joodse ouders, die in de jaren vijftig een beroemd viool/pianoduo vormden. Marc werd eind jaren zeventig docent op de kunstacademie.

Dirk van Sliedregt

Met de directeur van de kunstacademie, Dirk van Sliedregt, hadden we goede contacten. Meerdere keren konden we hem strikken voor een ope-

ningswoord. Op 18 juni 1983 opende hij een tentoonstelling van zijn vriend Piet Klaasse, die tekeningen en litho's van onder andere jazzmusici exposeerde. Van Sliedregt begon zijn toespraak met te zeggen dat diegenen die iets te horen willen krijgen over kunst nu maar beter konden vertrekken, want niemand moet zich iets wijs laten maken over kunst en zeker niet over de kunst van Piet Klaasse. Kunst spreekt voor zich. Daarom begon hij zijn betoog met een uiteenzetting over de economie en de consumptie-maatschappij. 'Het is u bekend dat wij in een consumptiemaatschappij leven. We consumeren voedsel, wetenschap, natuur tot er niets meer van over is, wij consumeren zelfs "geestelijke" stromingen. We zijn zo in beslag genomen door de "eis van de hogere opbrengst", dat wij er niet meer toe komen van de opbrengsten te genieten.' De altijd maar hogere opbrengsten najagende mens noemde Van Sliedregt de 'homo economicus.' Deze 'homo economicus' staat ook de kunst in de weg. Niet alleen het beoefenen van de kunst eist tijd, ook het genieten ervan. 'Waarom denkt u dat een Kamper magistraat blij is met de komst van de vier academies naar deze stad, vanwege de kunst iets voor mensen te betekenen, die men er leren kan? Vanwege de expressie door woord en gebaar, die men er leren kan? Vanwege het schrijven van opzienbarende krantenartikelen, die men er leren kan? Niets van dit alles. Onze magistraat is blij omdat de Kamper middenstand er wèl bij vaart. Omdat Kampen door meer inwoners meer geld krijgt en omdat de kazernes weer opgekalefaterd worden.'

Jan van Tongeren

Ook de expositie van Jan van Tongeren in maart 1985 werd ingeleid en geopend door Van Sliedregt. De tentoonstelling van twaalf schilderijen van deze Amsterdamse kunstenaar was een hoogtepunt in het bestaan van Galerie 3. Wim van der Beek noemde het zelfs het hoogtepunt tot dan toe. 'Jan van Tongeren', schreef hij in de kunstbijlage van de *Zwolse Courant* van 6 april 1985, 'staat met enkele andere schilders op eenzame hoogte in de categorie schilders die gemakshalve (maar niet geheel terecht) als realisten worden aangeduid. [...] Het meest inspirerend aspect van het werk van Jan van Tongeren is dat hij zich blijft ontwikkelen. De groei van zijn stillevens gaat onverminderd door ondanks de leeftijd van de schilder. Door die niet aflatende evolutie zijn juist de meest recente doeken van de schilder absolute toppers geworden.' En die 'toppers' kon men in onze galerie zien. Medebestuurder Monique van der Feer en ik togen daartoe naar Galerie Siau, een deftige galerie aan de Amsterdamse Keizersgracht, waar Jan van



Jan van Tongeren, "stilleven met trechter" 1978
Olieverf op doek. (60x70 cm)

Tongeren al vanaf 1971 vaste exposant was. Siau behartigde zijn zaken. We werden vriendelijk ontvangen en ze werkten met plezier mee om bij ons in Kampen een tentoonstelling van zijn werk te realiseren. Kampen lag relatief dicht bij de plek waar Jan van Tongeren in 1897 werd geboren: Oldebroek. Hij volgde van 1920 tot 1924 de Opleiding voor Tekenleraren aan de Rijksnormaalschool, de latere Rietveldacademie te Amsterdam. Aan dezelfde school was hij vanaf 1928 tot aan zijn pensionering in 1963 docent. Van Sliedregt zei dat hij moeilijk nee had kunnen zeggen toen wij hem vroegen om bij de tentoonstelling van Jan van Tongeren inleidende woorden te spreken. Wij gebruikten volgens hem het argument dat we eerst voor de opening Jelle Zijlstra, een liefhebber van het werk van Jan van Tongeren, hadden gevraagd. Toen die niet bleek te kunnen, kwamen we bij Van Sliedregt. In plaats van Jelle Zijlstra... daar kon hij niet onderuit. 'Er is een grote kans', zo begon hij zijn openingstoespraak, 'dat dit de laatste keer is.' Hij doelde daarbij *niet* op de aanwezige hoogbejaarde Jan van Tongeren met zijn echtgenote, maar op zijn eigen naderend afscheid als directeur van de academie. Hij verklaarde verder dat 'kunstbeschouwing' niet zijn sterkste kant was. Kunst beschouwen liet hij liever over aan de beschouwer zelf. Om iets zinnigs te kunnen zeggen, had hij zijn toevlucht genomen tot zijn boekenkast, als een leeuw was hij voor de boekenkast heen en weer gelopen en

was ten slotte te biecht gegaan bij het *Hoofdkussenboek*, een bundeltje confidenties op velerlei gebied van een Japanse hofdame, geheten Sei Sjonagon, die omstreeks het jaar 1000 leefde. In zijn poging iets vergelijkbaars te vinden tussen het werk van de verfijnde schrijfster en Jan van Tongeren kwam hij overigens niet verder dan de constatering, dat beiden een grote opmerkingsgave hebben voor de dingen van het gewone dagelijkse leven en dat Sei Sjonagon het werk van Jan van Tongeren zeker gewaardeerd zou hebben. 'Jan van Tongeren ging vanaf den beginne af zijn eigen weg, zonder zich iets aan te trekken van de vele, zich in snel tempo na elkaar manifesterende -ismen; als een Nederlandse Morandi. Zijn schilderijen zijn meer abstract dan je op het eerste gezicht zou denken', aldus Van Sliedregt, die besloot met: 'Kampen mag blij zijn met zijn expositie van Jan van Tongeren!' In een brief van 17 maart (de opening was 16 maart 1985) bedankte Jan van Tongeren ons voor, zoals hij schreef, 'de buitengewoon prettige en warme ontvangst', voor het zo prachtig uitkomen van zijn werk in de galerie, voor de openingswoorden van Van Sliedregt die 'opvallend goed op mijn streven gericht waren' en voor de prachtige muzikale omlijsting van het Wezeps blokfluitenensemble.

Jubileumconcert

Een opening werd bijna altijd muzikaal omlijst en ook werden met enige regelmaat tijdens tentoonstellingen concertjes georganiseerd in de galerieruimte. Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan gaf het Fluit Ensemble Wezep (zoals het later heette), afgekort FEW, onder de bezielende leiding van Herman Kaldeway een jubileumconcert in een volle Lutherse kerk aan de Burgwal te Kampen. Kees van Driel vergeleek in zijn feestrede het ensemble met gierzwaluwen: ze vertonen



Fluit Ensemble Wezep (FEW) met tweede van rechts Herman Kaldeway

zich trouw elk jaar in Kampen. En zoals de gierzwaluw de stad verlewendigt met haar vrolijk gekrijs, zo maakte FEW veel van onze openingen tot een feest. Met een grote variatie aan blokfluiten, van heel kleine tot meer dan mansgrote, vertolkten ze onder andere meerstemmige fuga's van Bach en ook, als een swingend draaiorgeltje, de Ragtime van Scott Joplin.

Kampen

Een enkele keer hadden we een tentoonstelling van iemand uit Kampen. Meermalen opende een bekende inwoner uit onze stad één van de exposities in onze galerie.

Professor Gerard Rothuizen opende een tentoonstelling van zijn in 1979 overleden vriend Henk Krijger. Via Rothuizen kregen we het adres van zijn zoon en met hem stelden we een tentoonstelling van het werk van zijn vader samen. Wij hadden vooral grafiek hangen en een paar prachtige lino's, gemaakt aan de hand van psalmteksten. Ook zijn laatste tekening hing in de galerie: een tekening van een zeeman die zijn vrouw en kinderen gedag zwaait.

Vanaf Galerie 3 een eind verder op de Burgwal, woonden en werkten Henk en Mia Kouwenhoven (ze wonen er nog). Zij exposeerden in 1981 in Galerie 3 hun fotorealistische schilderijen. De opening was er één van weinig woorden, maar met veel muziek, jazzmuziek gespeeld door het Berry Selles-combo. Berry, geportretteerd voor de Spuistraat door Henk Kouwenhoven, hing op de tentoonstelling naast een portret van Henk Meutgeert, ook geschilderd door Henk en stoomwalsmachinist Hans ten Napel voor zijn stoomwals Jumbo, geschilderd door Mia.

Openingswoorden bij de tentoonstelling van zijn broer Rik werden gesproken door de in Kampen wonende dr. Okke Jager. 'Vanaf de Broederbrug kun je volgens de VVV folder zeven kerken zien. Maar de folders over Kampen vergeten dat men vanaf diezelfde brug ook een groot aantal gebouwen voor kunstbeoefening kan ontwaren: de muziekschool net niet, maar wel het Stedelijk Museum, de Stadsgehoorzaal en Galerie 3, en als de beide kunst-academies torens zouden hebben, zouden de kunsten niet onder doen voor de kerken. Ook dat is Kampen.' De tentoonstelling in mei 1982 van Rik Jager uit Almelo bestond uit schilderijen met composities van dode takken en kale stukken hout.

De Kamper schrijver-dichter en dominee Hans Bouma opende in april 1983 een tentoonstelling van de Dordtse kunstenaar Otto Dicke. In dezelfde tijd verscheen bij uitgeverij Kok een boek: *Een mensenleven, een Geschenk*, met tekeningen van Otto Dicke en met tekst van Bouma. De portretten uit dat boek hingen op de expositie. 'Otto Dicke tekent virtuoos, maar niettemin benadert hij zijn onderwerpen met schroom en respect', aldus Hans Bouma. Harbert Booy, theoloog en tekenleraar, en eerder bestuurslid van Galerie 3, introduceerde hem bij ons.

In het najaar 1986 exposeerde Hans van der Horst zijn literair getinte schil-



Henk Krijger, "Psalm 91" 1973/1977
 Linosnede. (25x35 cm)

landschappen en stillevens tot recente portretten van onder meer Simon Carmiggelt, Herman Krebbers en de toenmalige minister van Cultuur, Koos van Doorn. Vader was een knap portrettist en van zijn portretten waren op de tentoonstelling talloze voorbeelden te zien, van kleine vlotte schetsjes tot grote uitgewerkte portretten. Ook hingen er affiches die hij in de jaren dertig maakte, affiches als *Kom over de Brug* en *Jong Holland snakt naar werk*.

Jac. Lelsz schreef een groot artikel in *Trouw* van 21 augustus 1979 naar aanleiding van deze tentoonstelling: 'Daan van Driel exposeert bij zijn zonen in Kampen.' Lelsz schreef uitgebreid over de zogenaamde 'nerveuze' kop van het dagblad, die vader in de herfst van 1944 voor het illegale *Trouw* ontwierp en die we op de tentoonstelling hadden liggen. De Kamper journalist Teun Bleeker opende de tentoonstelling, waarin hij citeerde uit de dagboeken die vader bijhield vanaf zijn zestiende. Hij voelde een speciale verwantschap met vader en zei het een eer te vinden de tentoonstelling te mogen openen. Er kwamen zeer veel mensen af op deze tentoonstelling.

derijen, impressies van het leven op zee. Hij noemde zijn tentoonstelling dan ook *Uit het zeemansleven*. De uit Haarlem afkomstige kunstenaar woont tegenwoordig in Kampen en tekent onder andere voor de *Kamper Almanak* en het Gemeentearchief alhier.

Hoogtepunten

Er waren tentoonstellingen die alleen al door het aantal bezoekers tot een hoogtepunt konden worden gerekend. Dat gold zeker voor de tentoonstelling van vader, Daan van Driel. Ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag in 1979 stelden we een overzichtstentoonstelling samen van zijn werk. Van tekeningen toen hij een jaar of tien was, van ontwerpen, illustraties, olieverven en pastels van

Jopie Huisman

Grote aantallen mensen trok de tentoonstelling van schilder-voddenman Jopie Huisman in 1982. Op deze tentoonstelling hingen zijn bekende schilderijen en tekeningen van kapotte, opgelapte schoenen en van vele malen verstelde broeken en hemden.

Folly Hemrica, één van onze bestuursleden schreef: 'Ik weet nog dat ik het idee voor de tentoonstelling kreeg naar aanleiding van een interview op de radio met hem. Jullie waren nogal sombertjes omdat hij net in het Singer in Laren had geëxposeerd. Toen heb ik het wilde idee opgevat hem een brief in het Fries te schrijven en inderdaad kwam er een brief terug. Die brief heb ik nog!' Twee dagen voor oudjaar waren we bij hem in zijn huis in Herbayum. We zaten in zijn woonkamer en hij vertelde urenlang over 'de weemoed van het voorbijgegane, het schilderen als oefenen in afscheid nemen' en over 'hetgeen niet is en niet geteld kan worden.'

In haar dagboek schrijft Folly: 'Vandaag (29 december) met Fred, Kees en Daan naar Jopie Huisman geweest. Een prachtige rit door het weidse Friese land, wit besneeuwd, heel grafisch. Via Workum naar Herbayum. Een kleine boerderij aan de straatweg, waar we door Jacob (neef?) open werden gedaan. Jopie zat in een hoek van de kamer te schilderen.

Jopie vertelde uitvoerig dat hij en zijn vrouw het slachtoffer waren geweest van een roofoverval. "Ze dachten dat Jopie nu wel schatrijk was...! Maar dat is niet zo, ik verkoop immers niks, het zijn zelfportretten, allemaal, en jezelf mag je niet verkopen."

Daarna over Freek de Jonge [de cabaretier], zijn vriend. "Ik vind Freek vaak wel erg wrang en bitter", zei ik. "Ja", zei Jopie, "maar zo wrang is het leven, zo diep gaat het - dat heb ik toch met die overval ook gezien. Ik ben door het leven gebeukt en toch houd ik van de mensen. Ja, stel me nou niet te vroom voor, ik ben een aardse gelovige. De aandacht en



Jopie Huisman, "zelfportret" 1978
Olieverf op linnen. (60x80 cm)

genegenheid die ik nog over heb en die ik in mijn schilderijen leg, die is niet van mezelf. Er wordt van mij gehouden. Daarom kan ik niet anders dan de dingen hun bestaan teruggeven door ze met zoveel warmte en aandacht te tekenen. Ik houd van alles wat kapot en versleten is, omdat ik het zelf ben geweest. Ik houd van mensen aan de rand, omdat ik mezelf heb leren kennen. Ik heb naar binnen gekeken. Binnen is alles, echt, binnen in me is alles. Als je jezelf kent heb je de wereld gezien. Al die miljarden mensen zijn een variatie van mijn leven, in wezen zijn we allemaal gelijk. Deugnieten zijn we. Vandaar ook mijn zelfportret. Ik sla mijn ogen neer en draai een shagje.” Toen we weggingen kregen de jongens een hand en ik een aai over mijn wang. Een soort hartelijke rechtstreeksheid die niet sentimenteel is, heel Fries denk ik.’

Tot zover het dagboek van Folly Hemrica (met dank voor het mogen publiceren van deze herinneringen). Op 6 februari 1982 werd de tentoonstelling in Galerie 3 geopend. De opening werd fraai luister bijgezet door de Amerikaanse blues-pianist Little Willie Littlefield, die naast zijn eigen boogieliederen ook mooi improviserend Jopie Huisman bezong en er een echte ‘Jopie-and-me-show’ van maakte. Het bezoekersaantal was voor een galerie als de onze ongekend. Duizenden mensen kwamen er op af.

Kees de Kort

Kees de Kort kenden we van de serie *Wat de Bijbel ons vertelt*. Hij had daar zestien jaar aan gewerkt en er waren 28 deeltjes verschenen. De plaatjes die hij maakte waren zo sterk en hadden zo’n beeldend vermogen, dat ze nauwelijks nog illustraties konden worden genoemd. De originele gouaches waren kunstwerkjes op zich en we wilden die graag tentoonstellen in onze galerie. Toen we dat vroegen zei Kees de Kort dat hij dan ook zijn andere werk wilde laten zien, een serie schilderijen met het thema varkens, uiterst realistisch geschilderd waarop geen haartje en geen strootje scheen te ontbreken. Nadat hij zijn schilderijen had uitgeladen en had uitgesteld in onze galerieruimte, vond hij het veel te donker. We moesten een batterij lampen laten aanrukken, nieuwe grotere spots en pas toen die hingen en zijn werk scherp uitlichtten, was hij tevreden. ‘Waarom ik varkens schilder? Het is de vorm van de beesten en de kleur van hun huid, het zijn de menselijke trekjes en de situatie waarin ze moeten leven die mij intrigeren’, aldus Kees de Kort. Een vriend van hem, Wim Deppe, opende de tentoonstelling met het openklappen van een geschilderd drieluik, zijpanelen met vrachtwagendeuren, met op het middenpaneel varkens. ‘In de schilderijen van Kees de



Kees de Kort, Illustratie uit: "Wat de bijbel ons vertelt"
Goache. (40x20 cm)

Kort is het echte varken nog in de modder gebleven, te midden van de bio-industrie van tegenwoordig. De kleur van dat soort varkens verwijst regelrecht naar het hiernamaals en het zou daarom mooi zijn als de mannen van Zwan of Unox nog eens zo'n doek van Kees de Kort zouden kopen', aldus Deppe.

Omdat de galerie vijf jaar bestond en we graag ook kinderen binnen Galerie 3 wilden hebben, schreven we een tekenwedstrijd uit. Broer Kees en ik gingen regelmatig met onze eigen klassen naar tentoonstellingen in onze galerie en later ook naar die in de voormalige Kamper synagoge aan de IJsselkade. Vaak maakten we een soort lesbrief of puzzelblad met de bedoeling de kinderen goed te leren kijken. Bij de tentoonstelling van Kees de Kort nodigden we nadrukkelijk ook andere scholen uit en daar werd massaal gehoor aangegeven. En wat de tekenwedstrijd betreft, bijna zeshonderd 'kunstwerken' werden ingestuurd en Kees de Kort zelf maakte de twaalf prijswinnaars op een feestelijke bijeenkomst bekend.

Roeland Koning

Roeland Koning exposeerde in mei 1984 bij ons. Hij was ons van huisuit bekend vanwege zijn gereformeerde afkomst en zijn prachtige bezielde portretten van onder andere Hendrikus Colijn, Johan H. Bavinck en de schrijfster Wilma, kortom een kunstenaar die tot de verbeelding sprak. Koningin Wilhelmina was een verzamelaar van zijn werk en bevriend met hem.



Prijswinnaars met Kees de Kort



Kees de Kort, "ballade van zes hammen"
1982. Olieverf op paneel. (110x100 cm)

Gereformeerd zijn èn kunstenaar en nog riant van je kunst kunnen leven ook, dat was iets waarvan - zo denk ik tenminste - onze vader droomde. Toen we vader vertelden dat de oude Roeland Koning bij ons zou exposeren, was hij dan ook trots. Hij keek naar die tentoonstelling uit en naar een ontmoeting met hem.

Met Roeland Koning kregen we contact via de publicist en theoloog Sipke van der Land. Deze kenden we van een tentoonstelling die hij bij ons opende in 1979 met werk van onder andere Bert Bouman, en van de bezoeken die hij samen met collega dominee Jaap Zijlstra wel eens aan onze galerie bracht. Sipke van der Land woonde net als Roeland Koning in Wassenaar en had een goede band met hem. Op de tentoonstelling hing naast andere portretten ook een portret van Sipke van der Land. De tentoonstelling van Roeland Koning die op 5 juni 1984 afliep, bleek de laatste tentoonstelling tijdens zijn leven geweest te zijn. Op 9 maart 1985 stierf hij in zijn huis op het landgoed De Pauw in Wassenaar.

Hans Wiersma

Journalist Hans Wiersma van het Nieuw Kamper Dagblad was een autoriteit in Kampen op het gebied van alles wat met kunst te maken had en kon er mooi en kritisch over schrijven. Meerdere malen hebben we hem gevraagd een openingstoespraak te houden, zoals bij de tentoonstellingen van Mart Kempers, Willem van de Kerke en Wobbe Alkema.

Mart Kempers

Met sommige namen waren we thuis in Amsterdam opgegroeid. Met Mart Kempers bijvoorbeeld. Vader las altijd voor uit de Mart Kempersbijbel, een NBG-vertaling uit 1960 met tekeningen van deze kunstenaar. Vader vond de wat hoekige expressieve tekeningen prachtig. Zijn latere werk was heel anders. We zagen het op een tentoonstelling bij Kunsthandel M.L. de Boer aan de Keizersgracht in Amsterdam. We schreven hem en zochten hem op in de Bijlmer, waar hij woonde. We werden vriendelijk ontvangen en hij zag het wel zitten om bij ons in Kampen te exposeren.

In januari 1983 hadden we een tentoonstelling met werk van hem: gouaches, aquarellen en litho's. Met de voor hem zo kenmerkende ragfijne ingehouden kleurnuances - veel aardkleuren en blauwen - schiep hij in zijn stillevens en landschappen een verstilde sfeer. 'Iedereen heeft een vader in de schilderkunst en die van mij was Morandi', zei Kempers als je hem vroeg naar zijn inspiratiebron. 'Met de tentoonstelling van Mart Kempers menen de gebroeders van Driel en de bestuursleden van Galerie 3 de hoogste troef van hun expositiebedrijvigheid binnen hun muren gehaald te hebben', zei Hans Wiersma bij de opening van de tentoonstelling. En daar had hij gelijk in. We waren in de wolken dat we zijn werk voor een tijdje in huis mochten hebben.

Willem van de Kerke

De meest 'Kamper' expositie in het bestaan van de galerie heette *Werk uit Zalk* en kwam uit Amsterdam. Het was gemaakt door de in 1923 in Kampen geboren en in Amsterdam wonende kunstenaar Willem van de Kerke. In de jaren 1971-1975 schilderde hij vanuit een boerderij aan de Zalkerdijk, Heirrusalem geheten, het landschap rond Kampen. Een kleine dertig van deze schilderijen, olieverven en aquarellen bedekten in september en oktober 1985 de wanden van de galerie. Ik was zijn naam al eens tegengekomen. In de voormalige Avercampschool, de school van Jan Keuter, sierde een wandschildering van zijn hand uit de jaren vijftig de hal.

Hans Wiersma maakte ons attent op hem en op een recente tentoonstelling bij Arti et Amicitiae aan het Rokin in Amsterdam. Hij vertelde dat hij Willem van de Kerke al vanaf de middelbare schoolbanken kende en dat we beslist eens bij hem moesten gaan kijken. Van der Kerke woonde in een atelierwoning in de Zomerdijkstraat. De voorkant van die woningen, het ateliergedeelte bestond voornamelijk uit glas, stond op het noorden en keek uit op de Uiterwaardenstraat. Vader woonde daar toen nog op een steen-



Willem van de Kerke met rechts de Kamper journalist Hans Wiersma

worp afstand vandaan. Wij waren in die buurt opgegroeid en op het pleintje voor de atelierwoningen voetbalden we en speelden we basketbal. We gluurden naar de balletmeisjes door de deur van de zaal onder de ateliers die altijd op een kier scheen te staan en keken binnen bij Jan Wolkers, die in een met grote planten versierd atelier beeldhouwde en werkte aan zijn

verhalen. Wij waren dagelijks langs dat gebouw gefietst, en nu terug in Amsterdam waren we binnenin de atelierwoningen, bij Willem van de Kerke en zijn vrouw. Het had iets van thuishomen.

Hans Wiersma zelf opende de tentoonstelling. Hij sloot af met een citaat van Paul Citroen, die een tentoonstelling van Van de Kerke had geopend in 1956 in Den Haag: 'Uit zijn werk spreekt het tegendeel van oppervlakkigheid. Er spreekt kunstsoliditeit uit, een zeer Nederlandse en waardevolle eigenschap. En zo echt passend bij het Hollandse landschap.'

Jubileum: Wobbe Alkema

Ons tienjarig bestaan in 1988 was een mooie gelegenheid voor een bijzondere tentoonstelling. Het werd een expositie van het werk van de in 1984 in Kampen overleden kunstenaar Wobbe Alkema. Ook deze expositie, die gehouden werd in de zomermaanden, werd geopend door Hans Wiersma: 'Mij was de eer gegund, de tentoonstelling officieel te openen, omdat ik het kennelijk was geweest, die twaalf jaar geleden, tijdens de eerste Van Drielixpositie, de gebroeders attendeerde op de aanwezigheid van een groot schilder binnen de muren van onze oude Hanzestad, te weten Wobbe Alkema.'

Maar wij kenden Wobbe al. Hij was al eens binnen komen lopen toen de galerieruimte nog het atelier van Jan was en ook op de openingstentoonstelling van de galerie met Pit van Loo was hij er. Hij kende Van Loo uit Groningen als verzamelaar en had op diens architectenbureau gewerkt. Hij was een geregelde bezoeker van de galerie, zelfs toen hij na een hersenbloeding niet meer kon lopen. Zijn vrouw reed hem dan met de rolstoel naar binnen, de hoge drempel over. In een interview in de *Kamper Courant* van 19 juli 1988, naar aanleiding van de tentoonstelling van Wobbe



Affiche tentoonstelling Wobbe Alkema

Alkema, zei zijn weduwe Dora Alkema-Bittkow, dat ze bij hoge uitzondering haar medewerking had verleend aan een tentoonstelling. 'Uit sympathie voor het werk van Galerie 3, die kunstexposities organiseert uit liefde voor de kunst en zonder winstoogmerk. Ze zijn met het idee naar mij toegekomen, toen ik laatst in de galerie was bij een tentoonstelling van Marten Klompier, ook een Groninger en een kennis van mijn man. Ze wilden voor hun jubileumtentoonstelling heel graag speciaal het werk van mijn man en ik beschouwde dat als een eer voor Wobbe.'

Wobbe Alkema was lid van de Groninger kunstenaarsvereniging De Ploeg. Hij was al voor de oorlog een bekend baanbreker voor de abstracte kunst. Eind 1957 begon in Kampen de restauratie van de

Bovenkerk, waarvan het dagelijks opzicht in handen werd gelegd van Wobbe Alkema als bouwkundige. In 1958 kwam de familie Alkema naar Kampen en nam haar intrek in de grote woning van de vroegere hoofdonderwijzer naast de Muntschool, tegenover de kerk. Dat huis was volgens Hans Wiersma voor de schilder Wobbe Alkema van wezenlijk belang. Na een periode niet geschilderd te hebben, ging hij hier weer aan het werk in een atelier, waar hij eindelijk het werk dat hij onder handen had kon laten staan. Er was voldoende daglicht en er waren wanden om het werk op te hangen. Aan het Muntplein ontstond veel van het werk dat in de galerie te zien was.

De tentoonstelling werd een groot succes. Er kwamen veel mensen kijken, niet in de laatste plaats door een lovend artikel in de *NRC* van Bas Roodnat, die de werken van Wobbe Alkema prachtige harmonieuze abstracties noemde. Op de laatste middag vlak voor sluitingstijd kwam er nog iemand binnen. Hij vertelde dat hij met zijn boot Kampen was binnengevaren, in

de Buitenhaven had aangelegd en een wandeling door het stadje maakte. Hij bleef maar kort, maar voor hij wegging, wees hij op een schilderij (de schilderijen waren geprijsd van 7500 tot 20.000 gulden). 'Doet u mij die maar', zei hij.

Grafische kunstenaars

We hebben verschillende groepstentoonstellingen gehad met werk van grafici als Clement, Huismans, Visser, Lucassen, Raveel en Van Oort. De mooiste tentoonstellingen waren de goed uitgebalanceerde solotentoonstellingen van onder meer Sees Vlag (met prachtige meerkleurenlino's van Haagse stadsgezichten), Nies den Engelsen uit Zwolle en Peter Drenth uit Amsterdam.

Charles Donker

Eén van de tentoonstellingen die ik mij nog goed herinner is die van Charles Donker in 1987. In het *Nieuw Kamper Dagblad* van 18 april van dat jaar stond te lezen: 'Dat in Nederland door hedendaagse grafische kunstenaars een indrukwekkende ets-traditie fier overeind wordt gehouden, werd in Galerie 3 al eens bewezen met een tentoonstelling van etser Reinder Homan. In diezelfde galerie is nu een tentoonstelling te zien van een andere, minstens even belangrijke exponent van hedendaagse etskunst in Nederland: Charles Donker uit Utrecht. Met hem hebben de organisatoren van exposities in Galerie 3 een bijzondere opvolger gevonden van Reinder Homan en Rolf Weijburg. Tijdens een eerste kennismaking met de geraffineerde etsen van Charles Donker vallen vooral het ongekende vakmanschap en zijn poëtische kijk op de natuur op. Net als Reinder Homan herschept Donker het Nederlandse landschap tot ontroerende lyriek. De tentoonstelling is er één die eigenlijk niemand mag missen, omdat ze zowel begrijpelijk als ontroerend is en naast ongekende schoonheid ook de waarde van vakmanschap in beeld brengt.'

Het zou wat onbescheiden zijn geweest, als we dat zelf hadden geschreven. Maar we hadden het wel kunnen schrijven. Zo opgetogen waren we dat we het werk van Charles Donker en ook van Reinder Homan in onze galerie mochten tentoonstellen.

Jan was een groot bewonderaar van het werk van Donker. Na een bezoek aan Galerie Jas in Utrecht trok hij de stoute schoenen aan en samen met neef Niel, die in die tijd in Utrecht woonde, ging hij naar Charles Donker om hem te vragen bij ons in Kampen te exposeren. Een week voor de ten-

toonstelling haalde Niel het werk bij de kunstenaar op, een stapel losse velen met etsen, en Jan op zijn beurt haalde de etsen weer op bij Niel om ze met de trein naar Kampen te brengen. Hij vertelde dat het voelde alsof hij met Rembrandts onder zijn arm door Utrecht liep. Jan lijstte het werk zelf in. Een paar dagen later kwam Donker met zijn vrouw in Galerie 3 en was erg ingenomen met hoe het was ingelijst en hoe het hing. 'Zo mooi heb ik mijn werk nog niet zien hangen.'

Ap Sok

Ap Sok werd in 1917 in Amsterdam geboren. Hij had al een lang leven geëxposeerd in binnen- en buitenland, ontving in 1954 in het Stedelijk Museum in Amsterdam de Verzetsprijs Vrije Grafiek van de Stichting Kunstenaarsverzet 1942-1945 en in 1959 de Culturele Prijs van de stad Arnhem. Bij ons exposeerde hij in oktober/november 1987 en een goed jaar later nog een keer. Wij waren enthousiast gemaakt voor zijn werk door oud-schooldirecteur Klaas Roodenburg, die in zijn school in Cuijk exposities organiseerde en later in zijn toenmalige woonplaats Harderwijk verantwoordelijk was voor de gemeentelijke tentoonstellingen in de Catharinakapel aldaar. Hij was ook een groot verzamelaar van het werk van Ap Sok en kon er lyrisch over praten: 'Grafiek is voor Sok de enige en meest zuivere manier om zich uit te drukken. Zijn expressie vraagt om de lijn, de in het zuur gebeten lijn bij de ets, de gesneden lijn bij de houtsneden en de handgeschreven lijn bij de litho.'

De tweede keer dat Sok bij ons exposeerde liet hij kakemono's zien. Kakemono's zijn grote oprolbare houtsnedes, waaraan zowel onder als boven een lat is bevestigd, zodat ze kunnen worden opgehangen. Vriend en oud-



Ap Sok (links) en verzamelaar Klaas Roodenburg in Galerie 3 tijdens de opening op 17 oktober 1987

collega Jan Elders van de Amsterdamse Rietveldacademie, afdeling grafiek, opende de tentoonstelling op 10 december 1989: 'Je kunt niet om hem heen. IJzersterk moet deze kunstenaar zijn, om steeds opnieuw terug te keren naar wat hem in diepste wezen beroert.' En referend aan de laatste regels van het gedicht 'Dichtkunst' van Achterberg: *Het scala schokt. De symmetrie verstrakt/ Uit alle lijnen klimmen steile*

vlakken/ tegen de nu gevonden evenaar/, zegt hij over het werk van Ap Sok: Zo zijn de kakemono's/ autonoom/ lijnen als stukken betekenis/ tegen de uiterste evenaar/ de uiterste balans.

Willem van de Hulst

W.G. van de Hulst jr. was een naam die bij ons al een leven lang meeging. We groeiden op met de boeken van zijn vader, geïllustreerd door hem. Met kerst kregen we geheid een Van-de-Hulstboekje en toen ik in de derde of vierde klas van de lagere school zat, werden mijn rapporten beloond met een deeltje *Soete Suikerbol*. Ik was een jaar of acht toen ik hem op een tentoonstelling in Hardinxveld-Giessendam voor het eerst zag, een grote man met een bruin leren vest. De W.G. van de Hulst. Van al die mensen die daar waren, kan ik me alleen hem herinneren. Het was op een groepstentoonstelling van de Bond van Christen-Kunstenaars en vader hing daar ook, ik geloof met een enkel landschap en een paar portretten.

Samen met Fred Ottersberg ging ik bij Willem van de Hulst op bezoek op een vorstige dag tussen kerst en oudjaar 1986 in zijn prachtige atelierwoning in Nieuwersluis. Hij vertelde ons dat hij een lange tijd al niet meer illustreerde. Hij maakte overigens een absoluut onderscheid tussen illustreren en schilderen. Het eerste was een kunstje, het tweede kunst, zo zei hij. Nu was hij alleen nog maar bezig met kunst; hij schilderde en beeldhouwde en schreef zo af en toe een boek. We aten soep en kerstbrood, hij haalde manuscripten van zijn vader uit de kast en liet ons zijn atelier zien en een aangebouwde tentoonstellingsruimte waar heel grote schilderijen hingen, geïnspireerd op de betonnen ruimte van metrostations. Hij noemde dat zijn metro-project, een metafoor van een eenzame, lege wereld.



Willem van de Hulst met echtgenote. Hans Bouma, links op de foto, opende de tentoonstelling

Vaak had hij niet geëxposeerd. Het was niet echt noodzakelijk. Maar dat hij niet hoefde exposeren - hij was door zijn illustratieve werk financieel niet afhankelijk van verkoop van zijn schilderijen - maakte hem ook een beetje een eenzaam kunstenaar. 'Als je altijd alleen werkt, ben je altijd de beste, en dat is niet goed', zo zei hij. In 1985 had hij een eerste grote overzichtstentoonstelling in het Singermuseum

in Laren. Bij ons in Kampen in de zomermaanden van 1987 en een maand later in zijn eigen tentoonstellingsruimte thuis, alles ter gelegenheid van zijn 70ste verjaardag. Hij vond het kennelijk tijd worden om zijn werk te laten zien!

Maarten 't Hart en de Hogeschooldag

Maarten 't Hart is vooral als schrijver bekend, maar wij hadden, hoe kan het ook anders, werk van de schilder 't Hart in huis. In de verte familie van elkaar. Maarten 't Hart exposeerde voor de eerste keer bij ons in augustus/ september 1986. Hij had toen al een zekere bekendheid als regelmatige



Schilder Maarten 't Hart voor de galerie

exposant bij Galerie Mokum, die als één van de eerste galerieën zich specialiseerde in realistische kunst en in de fijnschilderkunst.

Op de tentoonstelling van Maarten 't Hart in onze galerie waren kerkinterieurs, stadsgezichten en een enkel stilleven te zien. We hadden tijdens zijn tentoonstelling vóór de galerie een groot spandoek hangen met zijn naam erop. Op de schooldag van de Theologische Hogeschool aan de

Broederweg waren we ook open en meestal was het op zulk soort dagen met zoveel mensen op de been druk in de galerie. Niet bij deze tentoonstelling.

‘Maarten 't Hart... is dat niet?’, hoorden we mensen zeggen, ‘moet die nu ook al op onze Schooldag...’. Onze Maarten, de schilder dus, was die dag ook in Kampen. Hij ging bij dedeur voor de galerie onder het spandoek met zijn naam staan en nodigde de mensen persoonlijk uit. Eenmaal binnengekomen hoefde niemand meer iets te worden uitgelegd.

Theo Kurpershoek

Eén van onze laatste exposanten was Theo Kurpershoek. Hij stond al een tijdje op ons lijstje. Kurpershoek, geboren in Rotterdam in 1914, woonde en werkte in Amsterdam, waar hij docent was aan de Grafische School en aan de Rijksakademie. Hij maakte in de jaren vijftig deel uit van een groep Amsterdamse kunstenaars die zich De Realisten noemde en waar ook mensen als Nicolaas Wijnberg en Herman Berserik lid van waren. Ze keerden zich min of meer tegen de abstracte trend van die dagen. Hij werd wel eens

getypeerd als een postimpressionistische realist, voor wie de werkelijkheid van de wereld dichtbij de belangrijkste aanleiding was om te gaan schilderen. Zijn werk kenmerkte zich door een ingetogen kleurgebruik en geraffineerde composities. Hij werd gerekend tot één van de bekendste naoorlogse figuratieve schilders.

Het stuk in de *Zwolse Courant* van 25 november 1989 dat Wim van der Beek wijdde aan zijn tentoonstelling eindigde met: 'Voor liefhebbers van kunst, waarin verstillig, ingetogen stemming en puur vakmanschap samengaan is een bezoek aan de tentoonstelling van Theo Kurpershoek in Galerie 3 in Kampen een must.'

Op het affiche van de tentoonstelling stond een prachtig portret van Jeanne Bierema Oosting uit 1982. Theo Kurpershoek hield zelf een openingstoespraak. Hij zei: 'Om te weten waar ik mijn penseel op het doek zal zetten en of mijn penseelstreek een beetje fatsoenlijk van kleur, toon en dikte is, heb ik besloten bij voorkeur naar de werkelijkheid te kijken. En wat het schilderen zelf betreft. Ik doe soms lang over mijn schilderijen, maar ik stel er een eer in ze er zo uit te laten zien, alsof ik ze neuriënd in een half uurtje gemaakt heb.'

Vader was in die tijd al ziek, hij had een slopende ziekte waaraan hij zou overlijden. Hij woonde sinds een paar maanden bij Kees boven de galerie. Hij stond al wat wankel op zijn benen, maar was toch vaak beneden in de galerie om mensen te ontvangen en over kunst te praten. Als er openingen waren was hij in ieder geval van de partij. Zo ook bij de opening van het werk van Theo Kurpershoek. Het was natuurlijk ook een beetje zijn galerie. Samen met Theo Kurpershoek bekeek hij één van de schilderijen. Met één hand maakte hij een gebaar alsof hij een deel van het schilderij bedekte. 'Dat stuk daar zou er eigenlijk afmoeten', opperde hij. 'Dat kun je wel doen', antwoordde Theo Kurpershoek, 'maar dan sleep ik je voor de rechter.'

Wie zit?

Mooie tentoonstellingen maken was een kunst. Vooral het hangen vergde veel tijd. We schoven en schoven net zo lang tot we dachten dat het niet anders kon en het werd niet zelden een uur of twee, drie in de nacht voor we klaar waren. Een tentoonstelling maken was tot daar aan toe, maar wie hield de galerie open? Dat was voor ons een telkens terugkerend probleem. Zelf hadden Kees en ik onze baan en we zaten dan ook alleen op woensdagmiddag, zaterdag en op vrijdagavond. We konden van Jan niet vergen om de resterende tijd te zitten, hij zou dan nauwelijks meer aan zijn eigen werk toekomen.



Jeanne Bieruma Oosting, 1982
Olieverf op doek. (40x52 cm)

Op 4 april 1981 werd Henk van Dijk onze, zoals de krant dat noemde, full-time manager. Door zijn inzet was het mogelijk de galerie langer en vaker open te stellen. Henk was afgestudeerd vliegtuigbouwkundige, maar vanwege gezondheidsredenen niet meer praktiserend, studeerde in 1985 af aan de AKI in Enschede en exposeerde ook bij ons. In 1986 hield Rien de Vries, die in het achtergedeelte kunstkaarten en antiquarische kunstboeken verkocht, de galerie open en in 1988 kreeg Galerie 3 een galerie in de galerie, Kjeldsens genaamd. Die was in het leven geroepen door oud-studenten, die in de achterruimte van de galerie hun eigen tentoonstellingen organiseerden. Het laatste jaar van haar bestaan werd de galerie bemensd door de dames Cocky de Vries en Rineke van der Laan.

Galerie 3 sluit haar deuren

De start van onze galerie in 1978 was destijds niet onopgemerkt gebleven, aan publiciteit van de plaatselijke pers geen gebrek. Twaalf jaar later werd aan de sluiting van de galerie door de pers ook behoorlijk wat aandacht besteed. 'Deuren Galerie 3 definitief dicht', 'Er was niemand om de fakkel

over te nemen' en 'Zwanenzang' stond er boven de verschillende artikelen. Wim van der Beek schreef in de kunstbijlage van de *Zwolse Courant* van 7 november 1990: 'Op zich zijn galeriesluitingen niet bijzonder. Elk jaar beginnen gelukszoekers aan het avontuur. Een pand is snel gevonden en exposanten verdringen zich om opgenomen te worden in het expositie-schema. Wat echter meestal vergeten wordt, is dat een galerie minimaal vijf jaar nodig heeft om een solide naam te verwerven. Echte kunstliefhebbers en kopers gaan zelden af op een galerie die haar bestaansrecht niet voldoende heeft bewezen. In de beeldende kunst geldt dat het goede langzaam komt. Alarmerend wordt de situatie pas als ook geroutineerde galeries het voor gezien houden. Dat geldt o.a. voor Galerie 3 in Kampen.'

Elders op dezelfde pagina schreef hij: 'De tentoonstelling van Theo Kooijman is uiteindelijk de zwanenzang van Galerie 3 geworden. Na 17 november is het voorgoed afgelopen met een galerie die een consequent, vasthoudend en samenhangend beleid gevoerd heeft in een stad die de activiteiten niet voldoende op waarde heeft weten te schatten. Met de absolute uitschieters als Jan van Tongeren, Jopie Huisman, maar vooral met een constant hoog niveau (Buit, Van Loon, Pol, Jager, Venema etc, etc.) werd



Jan van Driel in de galerie

vorm en inhoud gegeven aan een integere kijk op kunst. De tentoonstelling van Theo Kooijman bevestigt die integriteit voor het laatst. In zijn werk lijkt Theo Kooijman de picturale tegenhanger van Maarten Biesheuvel die in alle dingen die hem omringen verhalen ziet. Op

vergelijkbare wijze laat Kooijman zich uitdagen en inspireren door zijn directe woon- en leefomgeving. Hij heeft geen grootse, meeslepende ervaringen nodig, maar maakt de kleine dingen door zijn aandacht en artistieke toewijding belangrijk in zijn kunst. Met de werkwijze sluit de kunstenaar voortreffelijk aan bij de lange reeks exposities in Galerie 3, waarin de aandacht voor en verwondering over de schepping gestalte heeft gekregen. Een perfecte afsluiting.'

In zijn welkomstwoord bij de opening van onze laatste expositie memoreerde broer Kees nog wel even de sluiting, maar hij was daar heel kort over. Verder ging het over de exposant Theo Kooijman en zijn werk. De kunstenaar die deze keer zelf de tentoonstelling inleidde, zorgde voor een knal-

lende opening. Hij was kort van stof, deelde aan het publiek trekbommetjes uit en op zijn teken werden die tot ontploffing gebracht, als wilde hij het einde van de galerie viëren.

Ten slotte: 1992

Na bijna twaalf en een half jaar en ruim honderd exposities hield Galerie 3 er dus mee op. Het telkens terugkerende probleem van toezicht houden, de financiële situatie waarin de galerie de laatste jaren verkeerde en de teruglopende belangstelling waren redenen om te stoppen. Maar er was meer. Vaders gezondheid ging achteruit, de zorg voor hem werd intensiever en kwam vooral op mijn broers Kees en Jan neer. In januari 1991 kwam vader in het Kamper ziekenhuis te liggen met een longembolie en wij vreesden voor zijn leven. Vader heeft nog meer dan een jaar geleefd. Jan zorgde overdag voor hem en Kees was er 's nachts.

Op koninginnedag 1992 stierf vader bij Kees thuis op de Burgwal boven de voormalige galerie. We hebben in de dagen voorafgaande aan zijn begrafenis op Zorgvlied in Amsterdam nog één keer zijn werk opgehangen in de ruimte waar hij met ons zoveel mooie uren had doorgebracht. Daar baarden we hem op, temidden van zijn werk. Het was definitief zijn en ook onze laatste tentoonstelling.

Tentoonstellingslijst Galerie 3 : (1978-1990)

- | | |
|---|------------------------------------|
| 1. Pit van Loo | 28 juli – 2 september 1978 |
| 2. Jan van Loon | 2 september – 30 september 1978 |
| 3. Led Brand/ Jan Kleingeld | 7 oktober – 31 oktober 1978 |
| 4. Libbe Venema | 4 november – 8 december 1978 |
| 5. Marc de Klijn | 15 december 1978 – 20 januari 1979 |
| 6. Jan van der Scheer | 27 januari – 28 februari 1979 |
| 7. Thijs Buit | 10 maart – 8 april 1979 |
| 8. Johan Meeske/ Wolter Meeske | 14 april – 19 mei 1979 |
| 9. Marijke Cosse | 2 juni – 30 juni 1979 |
| 10. Els van Strien/ Lies Verdenius | 7 juli – 8 augustus 1979 |
| 11. Daan van Driel Sr. | 11 augustus – 7 september 1979 |
| 12. Boekillustraties Uitgeverij Kok
(o.a. Jetses, Bottema, Bouman) | 21 september – 18 oktober 1979 |
| 13. Studenten Kunstacademie | 24 oktober – 10 november 1979 |

- | | |
|--|------------------------------------|
| 14. Nies den Engelsen | 24 november – 29 december 1979 |
| 15. Herman Tulp/ Paul van der Steen | 12 januari – 16 februari 1980 |
| 16. Rein Pol | 8 maart – 5 april 1980 |
| 17. Jules Philippona/ Wouter Dam | 19 april – 14 mei 1980 |
| 18. Dick Bakker | 31 mei – 28 juni 1980 |
| 19. De Ploeg (o.a. Wiegers,
Altink, Van der Zee) | 3 juli – 16 augustus 1980 |
| 20. Jan van der Zee | 6 september – 11 oktober 1980 |
| 21. Jan van Lokhorst | 25 oktober – 24 november 1980 |
| 22. Hein Silberling/
Nina Baanders-Kessler | 19 november – 27 december 1980 |
| 23. Derdejaars werk CABK | 27 januari – 14 februari 1981 |
| 24. Ed Kellogg/ Niclaa Griffioen | 21 februari – 21 maart 1981 |
| 25. Jan van Loon/ Leo van den Bos | 4 april – 2 mei 1981 |
| 26. Dermé Morou | 9 mei – 30 mei 1981 |
| 27. Henk en Mia Kouwenhoven | 12 juni – 10 juli 1981 |
| 28. Dette van der Molen | 1 augustus – 1 september 1981 |
| 29. Henk Krijger | 19 september – 24 oktober 1981 |
| 30. Sabelis | 24 oktober – 5 december 1981 |
| 31. Hamza Inanc | 18 december 1981 – 23 januari 1982 |
| 32. Jopie Huisman | 6 februari – 13 maart 1982 |
| 33. Marga Blom/Inez Creuwels/
Heleen Ferguson/Marja Smeets/
Lenie Stilleboer | 27 maart – 25 april 1982 |
| 34. Rik Jager | 8 mei – 5 juni 1982 |
| 35. Reinder Homan | 12 juni – 17 juli 1982 |
| 36. Rob Lengkeek/ Nico Godard | 4 september – 2 oktober 1982 |
| 37. Cees Flokstra | 9 oktober – 6 november 1982 |
| 38. Libbe Venema | 20 november – 19 december 1982 |
| 39. Mart Kempers | 8 januari – 12 februari 1983 |
| 40. Jan Asjes van Dijk/ Jan van Loon | 5 maart – 27 maart 1983 |
| 41. Kees de Kort | 2 april – 30 april 1983 |
| 42. Otto Dicke | 6 mei – 4 juni 1983 |
| 43. Bram van Velde
(uit particuliere collectie) | 6 juni – 14 juni 1983 |
| 44. Piet Klaasse | 18 juni – 16 juli 1983 |
| 45. Zomertentoonstelling Grafiek | 14 juli – 25 augustus 1983 |
| 46. Pit van Loo | 10 september – 9 oktober 1983 |

47. Jaap Nieuwenhuis 14 oktober – 2 november 1983
48. Els van Strien/ Lies Verdenius 5 november – 4 december 1983
49. Marc de Klijn 14 december 1983 - 21 januari 1984
50. Keuze Examenwerk:
Gepke Bouma/Lex Meijer/
Marius van Dokkum/
Jan van 't Hof/Peter van Damme/
Laetitia Molenaar 4 februari - 25 februari 1984
51. *Het Ding* - Expositie CABK 14 maart - 28 maart 1984
52. Sees Vlag 7 april - 5 mei 1984
53. Roeland Koning 26 mei - 23 juni 1984
54. Grafiek (o.a. Thijs Buit/
Frans Clement/Reinder Homan/
Sipke Huisman) 14 juli - 25 augustus 1984
55. 25 Jaar Varfdeuze 8 september - 29 september 1984
56. Joop Kruip 6 oktober - 3 november 1984
57. Paula Thies 17 november - 16 december 1984
58. Bert Bouman 5 januari - 28 januari 1985
59. Arie Teeuwisse/ Mariëtte Violier 2 februari - 2 maart 1985
60. Jan van Tongeren 16 maart - 13 april 1985
61. Henk van Dijk 14 april - 30 april 1985
62. Decorontwerpen NOS 4 mei - 25 mei 1985
63. Jos Hermans 1 juni - 29 juni 1985
64. *Een Gekleurde Visie*: Pit van Loo/
Rein Pol/Henk Helmantel/
Jan van der Scheer/Jan van Loon/
Jan Zwaan 4 juli - 28 augustus 1985
65. Willem van de Kerke 14 september - 12 oktober 1985
66. CABK 4de-jaars schilderen 1 november - 30 november 1985
67. Gerlinde Habekotté/
Irma Horstman/Michèle Roelofsma/
Henk Tichelaar 24 januari - 22 februari 1986
68. Dirk Jan Jonker 8 maart - 5 april 1986
69. Peter Drenth 19 april - 17 mei 1986
70. Gerard van der Weerd 23 mei - 21 juni 1986
71. Maarten 't Hart 1 juli - 6 september 1986
72. Hans van der Horst 4 oktober - 8 november 1986
73. Gerard de Bruyne/Pieter van der Veen/
Frank Vermeulen 14 november - 20 december 1986

- | | |
|--|------------------------------------|
| 74. Rolf Weijburg | 17 januari - 21 februari 1987 |
| 75. <i>Tussen Abstractie en Figuratie</i>
Grafiek | 24 februari - 16 maart 1987 |
| 76. Charles Donker | 28 maart - 3 mei 1987 |
| 77. Annemarie Vink/
Wendela de Vries | 9 mei - 7 juni 1987 |
| 78. Willem van de Hulst | 18 juli - 29 augustus 1987 |
| 79. Roel Herfst | 5 september - 4 oktober 1987 |
| 80. Ap Sok | 17 oktober - 14 november 1987 |
| 81. Janpeter Muilwijk | 21 november - 21 december 1987 |
| 82. Britt Wikström/ Marc de Klijn | 16 januari - 13 februari 1988 |
| 83. Reinder Homan | 27 februari - 27 maart 1988 |
| 84. Marten Klompjen | 9 april - 7 mei 1988 |
| 85. Thijs Buit | 21 mei - 25 juni 1988 |
| 86. Wobbe Alkema | 16 juli - 20 augustus 1988 |
| 87. Maarten 't Hart | 27 augustus - 14 september 1988 |
| 88. Peter Durieux | 17 september - 22 oktober 1988 |
| 89. Theo Kooijman | 29 oktober - 24 november 1988 |
| 90. Ap Sok | 10 december 1988 - 14 januari 1989 |
| 91. Libbe Venema | 4 februari - 4 maart 1989 |
| 92. Dick Bakker | 18 maart - 15 april 1989 |
| 93. Jan Pieter Gootjes/
Nies den Engelsens | 26 augustus - 23 september 1989 |
| 94. Maarten 't Hart | 7 oktober - 4 november 1989 |
| 95. Theo Kurpershoek | 18 november - 23 december 1989 |
| 96. Gert Fris | 20 januari - 17 februari 1990 |
| 97. Kea Homan/Wim Bors/
Lena Blohmé/Tineke Jager/
Herman Schlooz/Peter Wortel | |
| 98. Fred van der Wal/ Toon Wegner | 3 maart - 31 maart 1990 |
| 99. Henri Pieck | 21 april - 12 mei 1990 |
| 100. Freek van Binsbergen | 2 juni - 30 juni 1990 |
| 101. <i>Feestdagen Voorop: omslagontwerpen voor</i>
de NCRV-gids met o.a. Piet Sebens/ Ben Snijders
Henk Helmantel/ Marc de Klijn/ Rein Pol/
Kees de Kort/ Richard Smeets | 7 juli - 18 augustus 1990 |
| 102. Jos Hermans | 22 september - 14 oktober 1990 |
| 103. Theo Kooijman | 27 oktober - 17 november 1990 |